

MOLNÁR KRISZTINA RITA

Borka zsákja

félig leeresztett zsalu résein át leste, ahogy Borka hétrét görnyedve, csoszogó léptekkel elhalad a házuk előtt. A fülledt nyári délután csöndjében már a sarokról hallatszott közeledő zihálása. Nehezen vette a levegőt, ami, tekintettel életkorára és a hátán cipelt, jól megtömött zsákra, nem volt meglepő. Lassú léptei közeledtek, és Anna borzongva sietett a nyitott ablakhoz, ahogy minden délután, amíg nagyanyja a konyhában tett-vett az edényekkel, ő meg az árnyas nagyszoba öreg, zöld plüsskanapéján belevetette magát O'Neill drámáiba. Ezt a nyarat O'Neill és ő majdnem kettesben töltötték, délelőtt a meggyfán, délután a kanapén, de az igazi együttléte az éjszakába nyúló esték jelentették. A délelőttöt az ebéd, a délutánt rendre Borka zihálása zavarta meg. Éjszaka viszont teljes volt a csend, és Annának a gyönyörűségtől lúdbőrzött a háta O'Neill véresnek hitt valóságától.

Most viszont a csoszogás már az ablak alá ért, így Anna O'Neill-t magára hagyva a kanapén, a széles, fehér olajfestékkel lekent belső párkányra ült, hogy átadja magát egy másik, legalább annyira vonzó vacogásnak. Orrát a zsaluhoz dugta, és lélegzetvisszafojtva bámulta Borka arcába lógó barna kasmírkendőjét, egérszürkére kopott, egykor fekete kartonruháját, a puha posztóamuzst a lábán és hátán a zsákot, amit krumpliszzerűen göcsörtös kezével összemarkolva vitt. Az arcát, azt szerette volna látni leginkább, de ez lehetetlen volt, mivel az öregasszony mélyen meghajolt a zsák súlya alatt, és pontosan maga elé nézett a porba. Így akkor sem tudta volna kifürkészni vonásait, ha épp szembe megy vele az utcán, nemhogy innen föntről leskelődve. Hogy nem ütközik neki soha senkinek? – tűnődött, még akkor is a párkányon ücsörögve, amikor Borka már rég a sarkon túl járt. Azon soha nem gondolkodott, mit visz a zsákban, mit vigyáz benne megfeszült erővel. Egyszerűen azért nem, mert nagyon jól tudta. Tudta, hogy azért fut át rajta a hideg minden egyes délutánon, amikor meghallja Borka közelgő lépteit, mert a zsákban maga az iszonyat van, a rettenet, a nagy kimondhatatlan. Nem kellett elképzelnie, mert olyan tisztán látta maga előtt a véres lepedőket, törött fogakat, levágott hajtincseket, a mocskos pólyákat, mintha maga gyömösölte volna a zsákba. Máskor arcok voltak a zsákban, sápadt, csukott szemű, préselt holdvilágok. A kanapéra visszazötytyenve bódultan vette fel a könyvet, de nem tudott olvasni, azon tépelődött, hogy Borka hova tart letehetetlen csomagjával, miért nem szabadul meg tőle soha? Éjszaka is vele van? Egyáltalán hol lakik Borka? Mint mindig, ha izgatottá vált, belülről rágcsálta a szája szélét, az utolsó kérdés pedig annyira lázba hozta, hogy túl nagyot harapott, az apró sebből kiserkenő vér sós íze elkeveredett a nyálával. A típródásból nagyanyja derűs hangja zökkentette ki:

– Anna, jössz kávézni? – Ment, persze hogy ment, boldogan szabadult a zsáktól. Nagyanyja soha nem hívta kávé inni, ők mindig kávéztak. A békés délutáni elidőzés és a kávé sietős kikortyolása – mely iránti finom megvetését csupán a nyelv eszközeivel fejezte ki –, igen a kettő közötti különbségtétel kettejük játékainak egyike volt. A kávézás ráérős beszélgetést jelentett, olykor egészen alkonyatig, és a kávézásba belefértek a vá-

ratlan látogatók is, akik éppen csak benéztek, mert erre jártak. Leggyakrabban Bözsi néni járt éppen arra, és be is nézett rendszerint, leülni szinte soha nem akart, de azért némi unszólásra mégis letelepedett a faragott székre, igaz, ami igaz, soha nem maradt sokáig. A kék, aranszegélyes, kínai sárkányos cukortartó, a kávézások dísze és Bözsi néni anakronisztikus képben olvadtak össze, igazi multikulturális kép volt, Anna, amikor Bözsi néni cukrot tett a kávéjába, úgy érezte, ennél nagyobb békesség már csak a paradicsomban lehetséges, ahol az oroszlánok együtt legelésznek a bárányokkal.

Fürge kopogással érkezett meg most is, néhány friss tojást hozott, és miután átnyújtotta szerény ajándékát, kötényzsebéből vasalt zsebkendőt húzott elő, azzal törölgette meg porcelántiszta arcát.

– A mindenségit, de meleg van. Az ember csak kóvályog ebben a hőségben, mint az őszi légy – mondta, és most azonnal elfogadta a felkínált széket. Komótosan kavargatta a cukrot, az unokák felől érdeklődött, elsorolta az övéit, ki hányadikba jár, ki ment férjhez, aztán csak úgy megszokásból elpanaszolta Pista bácsi aznapi dicséretét:

– Jaj, az az ember se tud nyugton lenni soha, ma is, mire megjöttem a boltból, már megfőzte a levest, hát milyen ember az ilyen, még egy jót főzni se lehet neki. Jaj, hát mit csináljak, ilyen, no, ilyen is volt világeletemben, már nem fog megváltozni. – Anna alig várta, hogy Borkára terelhesse a szót, de ez nem volt könnyű, előbb még a szomszédok következtek, a mindennapi gondok kifogyhatatlan tárháza, az útvesztő, amelyben ha nehezen is, valahogy eligazodnak a cselédsoron élők. Mikor a Juhászék fia különös esküvőjének története is véget ért – ahol a menyasszony éjfélre magára maradt a násznéppel, mert Gyula úgy döntött, mégis visszaszökik a szeretőjéhez, de hogy miért épp ezt a napot választotta, na, hát azt már igazán nem lehet megérteni, most ugye a szegény is meg a baj is, az a sok pénz, amibe a sátor is került, meg az a rengeteg étel, mind pocskéba ment –, a gyászos történet fölötti méllázó csendben Anna végül csak előállt a kérdéssel:

– És Bözsi néni ismeri Borkát? Tudja, a zsákkal a hátán. Szoktam látni, ahogy cipeli szegény egyedül azt a nagy zsákot – egyszerűsítette le az élményt Anna, és remélte, nem ordít róla, mennyire fontos neki a válasz.

– A Borkát? Hát hogyné ismerném? Azt mindenki ismeri. Hát az szegény bolond. Együtt jártunk még az iskolába, már akkor se volt ki mind a négy kereke, már akkor is mindig magába' volt húzóda, nem beszélt az senkivel se, a tanító úr hiába kérdezgette, nem szólt az egy szót se. Csak énekelt. Ha énekelni kellett, neki volt a legszebb hangja az egész osztályban, úgyhogy nem is buktatta meg a tanító úr, az éneklésért elnézte neki, hogy egy szót se tud kihúzni belőle az Isten szerelméért se. A fiúk egy darabig piszkálták, mi van Borka, hova dugtad a nyelved, hogy rejtegeted, de a tanító úr haragudott érte, büntetésbe rakta őket, nekik kellett felásni az egész iskolakertet, és azt mondta, hagyjuk Borkát békibe, ő ilyen, és kész, ő a hangjával dicséri az Úristent.

– És aztán? Aztán mi lett vele? Nem ment férjhez? – kérdezte izgatottan Anna elfelejtve, hogy közönyt akart színlelni.

– Jaj, jobb arról nem is beszélni. Minek az olyat tudni. Változtatni rajta már úgyszem lehet, akkor meg minek bolygatni. Nem igaz? Ami volt, elmúlt, jobb azt elfelejteni, Annuskám. Neked is jobb, ha olvasod szépen a könyveidet, azokban biztosan szebb történetek vannak, mint a Borkáé. – Anna ebben nem volt biztos, és különben is majd kifúrta az oldalát a kíváncsiság. Annuskának egyedül Bözsi néni szólította, mástól nem is tűrte volna, de most igazán bosszús lett, tehetetlenül nézte a sárkány gyönyörűen

kacsaringózó testét, ennyi bölcsesség után hogyan terelje vissza a szót Borkára. Kislányosra igazította a hangját, és könnyörgőre fogta:

– Bözsi néni, mondja már el, én igazán nem mondom el senkinek, megígérem! – Nagynyja meglepődve nézett rá, nem értette unokája szokatlan viselkedését, kiskorában sem volt udvariatlan, most kezdi, mikor már majdnem felnőtt? De Anna kipirult arcát látva végül is nem szólt rá, tekintetével sem igazította rendre, pedig tökéletesen tudott fegyelmezni egyetlen arcrándulással is. Összeszedte az üres csészéket, és kivitte a konyhába.

– Na, jó, Annuskám, neked elmondom, bár nem beszéltem erről én még senkinek – sóhajtott Bözsi néni, és visszaereszkedett a székre, pedig már indulóban volt. – Nem beszél erről senki. Aki tudja, tudja, aki meg nem, hát minek annak tudni, van baj meg nyomorúság az életben anélkül is elég – lenézett ölébe ejtett, összekulcsolt kezére, aztán egyenesen Annára szegezte a szemét, és mesélni kezdett:

– Tudod, Borkára nagyon vigyázott az anyja, egyedül nevelte, mert a férje még az első háborúban odalett. Mire Borka megszületett, már nem is volt apja a szerencsétlennek. Dolgos volt az anyja, de kellett is, hogy az legyen, magába lenni egy asszonynak, hát, nem lehetett könnyű, a föld is, még ha kicsi is, az állatok is, meg főzni is, mosni is, az biztos, hogy nem sokat ringatta Borkát. Édesanyám azt mesélte, hogy úgy kapált a Borka anyja, hogy a hátára kötötte a babát a hárászkendőbe, aztán meg, amikor már járni tudott, beleállította a felfordított hokedlibe, hogy valahogy meg tudjon főzni. Az biztos, hogy nem volt sok ideje vele foglalkozni meg beszélgetni, de akkor nem is volt ez akkora divat, mint manapság, seholse. Mire iskolás lett, bele is szoktatta a munkába, de az sem volt olyan nagy dolog, mi is dolgoztunk már kicsi korunkba éppen eleget. Csak hát a Borka anyja soha nem nevetett, soha nem volt annak az asszonynak jókedve, mindig olyan volt az arca, mint a faragott márvány Szűzanyának a gyarmati templomban. Igaz, neki nem a fia halt meg ugye, hanem az ura. – Bözsi néni belehallgatott az emlékezésbe, levette fejéről a kendőt, megigazgatta kicsi, vörös, szorosra font kontyában a fésűt, aztán a kendőt gondosan újra felkötötte, csak aztán folytatta valamivel sietősebben:

– Aztán mikor kijártuk az iskolát, Borkát már csak a mezőn lehetett látni, ahogy a boglyát forgatja, vagy a kacsákat hajtja hazafele. Vasárnap mindig ott volt a templomban az anyjával, de utána már nem velünk sétált haza, ugye mi mindig együtt voltunk, csapatban a lányok, de ő sohasem jött közibénk, pedig úgy lestük mise után a legényeket, azt hittük, úgy nem veszik annyira észre. Nem jött az bálba se soha, se lagziba, olyan otthonülő maradt. Mi meg férjhez mentünk, jöttek a gyerekek meg a másik háború, nem ért rá vele foglalkozni senki, megvolt mindenkinek a maga gondja. Addigra már csak maga volt, mert anyját elvitte a tüdőgyulladás. Akkor fázott meg, amikor télen megcsúszott, és ráömlött egy egész vödör jeges kútvíz. Ott feküdt órákig a hidegben, Borka meg nem jött segíteni, nem hallotta a jajgatást bentről, aludt, mint a bunda. Volt, aki azt mondta, hogy akarattal nem jött, mert nem bírta már lesni azt a faragott-márvány szomorúságot, nem tudom, hogy volt, én nem hiszem, hogy valaki meg tudja csinálni, hogy szándékosan nem segít az anyján, akármilyen is legyen az az anya. Nem igaz, Emike? – nézett Anna nagyanyjára Bözsi néni, aki közben visszaérkezett a konyhából egy doboz Szászorszép bonbonnal, ami nagy kivételnek számított, hiszen mereven elutasította a főétkezések közötti nassolást. Körbekingálta a csokoládét – amiből mindenki csupán egy szemet vett, tiszteletben tartva az elveket –, és szűkszavúan csak annyit mondott:

– Az anyagilkosokat még a börtönökben is megvetik – Bözsi néni helyeslően bólogatott.

– No, hát én sem hiszem, hogy akarattal nem segített. Aztán, hogy így egyedül maradt, már a templomba is csak egyedül járt el, az anyja helyére ült. Gyónni is szokott, de hogy mi gyónnivalója lehetett szegénynek, azt el sem tudom képzelni. A többit már csak elbeszélésből tudom, mert ugye, az én első uram is odalett a fronton, magamra maradtam én is Jancsikámmal, örültem, hogy van mit ennünk – Bözsi néninek most muszáj volt kifújnia az orrát, és Anna nagyon szégyellte, hogy türelmetlenné teszi, hogy a történetnek ezen a drámai pontján kell tisztelettel adózni Bözsi néni gyászának, de a tisztelet kötelező volt még akkor is, ha érezte, hogy most jön a lényeg.

– Azt mondják, azután történt meg Borkával a baj, amikor Tarjánon átvonult a front, bejöttek az oroszok, és a német meg román katonák elbujkáltak mindenfelé az erdőben. Aztán biztosan éhesek voltak, vadászni nem tudtak már, a sógorom mesélte, hogy a karancsi pincékben találták meg a lőszereiket, mindent otthagytak eldugdosva, még csizmákat meg cipőket is. No, mindegy, ehhez én nem értek, az biztos, hogy az erdőben még gombát sem találhattak decemberben, és éjszaka szökdöstek le a faluba tyúkot lopni. Tudtuk, hogy lejárnak, csaholtak is a kutyák, mint a veszedelem, de nem sok férfi volt akkor itthon, bizony csak az öregebbje, aztán ki mert volna kimenni, rájuk szólni? Aztán hogy, hogy nem, kifigyelték, hogy Borka egészen egyedül van, és hát valahogy elkapták. A Piri öreganyja mesélte, csak a sikoltozást hallották, meg a csizmadüböögést, és nem ment oda senki, Istenem, milyen egyedül lehetett akkor szegény Borka. – Bözsi néni elhallgatott, hogy erőt gyűjtsön a folytatáshoz, Emike pedig végképp feladva minden elvét, házi szilvapálinkát töltött a karcsú, szarvasbőrbe foglalt üveg poharakba.

– No, nem sokat, csak gyűszűnyit éppen – mondta, és koccintottak. Annát elöntötte a forróság a szokatlan italtól, úgy érezte, beavatottá vált, hogy ők itt hárman titkos szövetségre léptek, hogy először beszélnek előtte olyasmiről, amiről soha nem hallott, csak olvasott azelőtt. Szemét Bözsi nénire, a szövetség papnőjére függesztette, aki a pálinkától megerősödve tárgyilagosan fejezte be a történetet:

– Másnap Piri öreganyja levest vitt Borkának, és kitakarította a házat. Fürdőt is csinált neki, és megmosdatta, mint egy kisgyereket. Minden csupa sár és vér volt, úgy mesélte. A ruháit el akarta égetni a vaskályhában, de Borka nem engedte, pedig mind össze volt mocskolva meg szaggatva. Borka aztán napokig nem tette ki a lábát se a házból, még templomba sem jött, még karácsonykor se. Akkor Jancsikámmal vittünk neki kalácsot, csak diósat süттöttünk, az is csoda volt, mákot sehol se lehetett venni abban az évben. Borka csak elvette a tányért, de nem szólt egy szót sem, az arca, az meg olyan fehér volt, mint a holdvilág. Nem is beszélt attól fogva senkivel. Énekelni se énekel azóta, még a misén sem. Csak jön-megy, húzkodja a zsákját, valahogy csak megvan. Él.

– De mi van a zsákjában? – kérdezte mohón Anna, aki egészen megdermedt a döbbenettől, hogy a történet ilyen hirtelen véget ér.

– Hát mi lenne? Szemét. Ócska rongyokat dugdos benne, szöget, papírost, mindenfélét összeszed, amerre jön-megy, és úgy őrzi, mintha Isten tudja, micsoda veszélyes holmira vigyázna. Azt mondják, éjszakára még az ágyába is beviszi, azzal alszik, nehogy ellopja valaki tőle. Mondom, nincs ki mind a négy kereke – tette hozzá magyarázólag, és ezzel aztán Bözsi néniben ki is hunyt a részvét, és fürgén szedelőzködni kezdett, Pis-

ta bácsi biztos aggódik már, hol maradt el, mert attól az öregtől aztán tényleg nincs egy kis nyugta sem az embernek.

– Jó éjszakát! Holnap majd benézek, reggel kimegyek a temetőbe, hozok tyúkhúrt a fácánoknak – mondta búcsúzóul, bár még csak alkonyodott, de Bözsi néni korán feküdt.

Anna a következő napokban, bár nem vált meg tőle végleg, kevésbé élvezte O'Neill társaságát, mert Borka története ideiglenesen átvette az uralmat képzelete fölött. Bözsi néni gyakran benézett, de Borka nem került szóba többé, az a délután, a történet délutánja kivételes maradt. Anna a könnyű ebédek után a párkányon elmélkedett hosszan üldögélve, és már-már mániákusan vágyott rá, hogy megpillantsa Borka arcát. Persze egész egyszerűen ki is szaladhatott volna a ház elé, amikor az öregasszony menetrendszerű zihálását és csoszogását meghallotta délutánonként, de a találkozásnak ezt a módját túl erőszakosnak találta, jobban szerette volna, ha véletlenül kerülnek egymással szembe, amikor kimegy kristályvízért a boltba, vagy átküldik petrezselyemért Csábiékhöz. De egyszer sem keresztezték egymás útját.

Így telt el a nyár, és eljött az elutazás napja, amikor Anna mindent bepakolt kék vászontáskájába, és a korai ebéd után kiballagott a buszhoz. A busz késett néhány perccel, felnyitotta hát O'Neill-t, és olvasni kezdett. *Az utazás az éjszakába* volt a kedvence, akárhányszor kezdte újra, nem lehetett kizökkenteni belőle, a távoli család fojtogató szorongása lenyűgözte. Szerette James Tyrone komor villáját, a villa nappalijában függő íróarcképeket, szerette Maryt, pontosabban ő maga volt Mary a súlyos titkokat hurcoló férfiak között, így nem csoda, hogy első pillantásra nem is értette, mi történik, amikor valaki szemből nekiütközve kiveri a könyvet a kezéből, és elterül lába előtt a földön. Arca, mint a holdvilág, olyan tiszta volt, és kék szemével Annáéba csimpaszkodva egyszerűen azt suttogta:

– Istenem, a zsák. – A zsák, az eséstől kiszakadt zsák Borka mellett volt a földön, elgurult, csírázásnak indult krumplik, szétszóródott szögek, foszlott újságkivágások és a felismerhetetlenségig elszíneződött rongyok lepték be a buszmegállót. Anna lehajolt, felültette az asszonyt, és elkezdte sűrű köténnyel takart ölébe hordani kincseit. Borka dermedt tekintettel követte mozgását, miközben suttogva hajtogatta:

– Köszönöm, nagyon köszönöm.

Aztán befutott a busz, és Béla, a sofőr a nyitott ajtón keresztül kiáltott le:

– Na, jön, vagy nem jön, döntse már el, de mihamarább, mert lekéssük a gyarmati csatlakozást, azt a bolond öregasszonyt meg hagyja már békiben! – A lány sietve fölkapta a porból O'Neillt, és engedelmesen fölszállt. A busz zöttyenve elindult. Ablakából a megálló oszlopának támasztott Borka óriási rongybabának tűnt, akit elveszítettek. Alakja már egészen kicsinek látszott, amikor Anna – az öregasszonyéhoz hasonló monotoníával, suttogását automatikusan átvéve – még mindig azt mondogatta:

– Ne tessék haragudni, ne tessék haragudni.